

*Т. В. Коломієць,
асистент кафедри економіки,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*T. V. Kolomiets,
Teaching Assistant of the Department of Economics
Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia*

THE ROLE OF INFORMATION RESOURCES IN THE PROCESS OF FORMATION THE INTELLECTUAL CAPITAL OF THE ENTERPRISE

У статті розглянуто сутність інформаційних ресурсів та їх роль у формуванні та накопиченні інтелектуального капіталу підприємства. Доведено необхідність побудови нової парадигми управління підприємством, що базується на активному формуванні, використанні та управлінні інформаційними ресурсами з метою накопичення інтелектуального капіталу.

The article focuses on the essence of information resources and their role in the formation and accumulation of intellectual capital of the enterprise. The necessity of formation a new enterprise management paradigm has been proved, which is based on the active formation, use and management of information resources for the purpose of accumulation of intellectual capital.

Ключові слова: *інформаційні ресурси, інтелектуальний капітал, економічна інформація, управління підприємством.*

Keywords: *information resources, intellectual capital, economic information, enterprise management.*

Постановка проблеми. Сучасні підприємства функціонують в умовах переходу до інформаційної економіки і вимушені адаптуватися до динамічного мінливого середовища, постійно знаходячись в пошуку можливості отримання конкурентних переваг без додаткового збільшення основних факторів виробництва. Все частіше науковці говорять про новий виток у розвитку людської цивілізації – постіндустріальне суспільство, де головними продуктами виробництва є інформація та знання, а відмінними рисами є збільшення ролі інформації і знань. Значні зрушення у порядку функціонування соціально-економічних

систем спричиняють необхідність вивчення основних факторів розвитку підприємств в нових умовах, а також дослідження основних резервів для формування конкурентних переваг. Інформаційні та інтелектуальні фонди все частіше витісняють фізичні та фінансові фонди в якості основних факторів виробництва.

Для успішного функціонування в таких умовах суб'єктам господарювання уже недостатньо ефективно управляти своїми матеріальними ресурсами. Інтелектуальні ресурси та результат їх ефективного використання – інтелектуальний капітал – є основою для формування стійкого рівня конкурентоспроможності підприємств [1]. Відтак, питання управління інформаційними ресурсами як основними факторами формування інтелектуального капіталу підприємства є актуальним завданням для сучасного менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження проблем управління інформаційними ресурсами висвітлюватися у наукових працях таких вчених, як Я. Берсуцький, В. Глушков, В. Горчаков, Б. Гейтс, Р. Ешбі, В. Іванова, Т. Клебанова, Д. Козьє, С. Кулицький, С. Лазарева, О. Пушкар та ін. Питання формування інтелектуального капіталу досліджуються багатьма вченими, зокрема і в сфері аграрної економіки (Г. Білов, А. Єремєєва, Л. Курило, П. Саблук, Л. Смолій, О. Шпикуляк та ін.). Проте досі залишається актуальним питання визначення ролі інформаційних ресурсів у процесах формування інтелектуального капіталу підприємства та конкурентоспроможності останнього.

Метою статті є окреслення ролі інформаційних ресурсів підприємства у процесах формування та накопичення інтелектуального капіталу підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування підприємств в умовах суспільства нового типу, де інформація розглядається як цінність, що найбільше сприятиме розвитку цивілізації, зумовлює трансформаційні процеси у питанні формування конкурентних переваг підприємства. У ринкових умовах для ефективного управління конкурентоспроможністю недостатньо знань і досвіду керівників, необхідним є масштабне залучення сучасних засобів аналізу великих обсягів інформації, моделювання та комп'ютеризації процесів управління. Організація управління конкурентоспроможністю повинна сприяти як зростанню фінансово-господарської діяльності підприємства і стимулюванню економії всіх видів ресурсів на основі їх ефективного використання, так і кращому задоволенню зростаючих потреб покупців продукції. Для цього необхідно володіти інформаційними ресурсами. При наявності інформації про діяльність конкурентів, макро- і мікросередовища можна формувати тактику і стратегію поведінки на ринку, враховувати своє місце на ньому і вживати заходів щодо поліпшення або збереження поточного становища. Крім позитивного ефекту від володіння інформацією потрібно враховувати і ряд недоліків, одним із яких є обмеженість інформаційного ресурсу. Труднощі виокремлення необхідної інформації з величезних інформаційних потоків є чинником, що обумовлює дефіцитність інформації. Недостовірною інформацією може ввести в оману власника даної інформації і призведе до невірних дій з його боку, які можуть спричинити за собою негативні наслідки для господарюючого суб'єкта.

Інформаційні ресурси можна розглядати як продукт інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої та творчої частини працездатного населення країни. Також це унікальний продукт інформатизації, сукупність техніко-технологічних, соціально-політичних, економічних та соціально-культурних компонентів, факторів, умов, за яких інформація та знання стають реальним та ефективним ресурсом соціально-економічного та духовного розвитку країни [2, с. 38-39]

Пріоритетність ефективного використання інформаційних ресурсів спостерігається в усіх сферах економіки. Зокрема, серед основних стратегічних напрямів розвитку сільського господарства України на період до 2020 року є «удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку галузі шляхом створення ефективної системи формування, обробки та передачі (надходження) обліково-аналітичної

інформації для своєчасного ухвалення ефективних рішень на всіх рівнях управління розвитком аграрного сектору економіки» [3, с.11].

Розглянемо підходи до визначення сутності поняття інформаційних ресурсів. Пархоменко В. Д. [4] розглядає інформаційні ресурси як «окремі документи і масиви документів, результати інтелектуальної, творчої та інформаційної діяльності, бази і банки даних, усі види архівів, бібліотеки, музейні фонди та інші фонди, що містять відомості і знання, зафіксовані на відповідних носіях інформації, є об'єктами права власності всіх суб'єктів України і мають споживчу вартість (політичну, економічну, соціокультурну, оборонну, історичну, ринкову, інформаційну тощо)».

Визначаючи інформаційні ресурси як економічну категорію, І. Б. Швець [5] трактує дане поняття як «відокремлені знання людини про процеси або явища, представлені у формалізованому виді та відображені на твердому носії, застосування яких сприяє утворенню вартості продуктів і послуг».

У дослідженнях Нетреби І. О. [6] інформаційні ресурси розглядаються як «сукупність даних, що надходять із зовнішнього оточення або є відомостями про функціонування підсистем підприємства, становлять основу його інформаційної інфраструктури, зібрані та систематизовані за допомогою сучасних інформаційних технологій і систем, використовуються керівниками підприємства з метою розробки та прийняття стратегічних й оперативних управлінських рішень».

Інформаційні ресурси, на відміну від інших видів ресурсів (матеріальних, енергетичних, трудових, фінансових), мають наступні особливості [7, с. 6–7]:

- невичерпність – з часом не зникають, а приростають;
- багаторазовість використання однієї і тієї ж інформації;
- цінність інформації зростає у її поєднанні з факторами виробництва;
- інформація ціниться нижче вартості внаслідок того, що часу відтворення вимагає менше, ніж на здобуття знань;
- висока наукоємність інформаційних ресурсів;
- легко збирається та передається;
- можливість використання у різних цілях управління.

На тлі інформаційної багатоманітності, якою може володіти і користуватися підприємство, особливе місце займає економічна інформація як такий вид інформації, що послідовно й повно відображає виробничо-господарську діяльність підприємства. Економічна інформація поділяється на планову, нормативно-довідкову й облікову.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку визначають чотири основні якісні характеристики облікової інформації: 1) зрозумілість; 2) актуальність; 3) надійність; 4) порівнянність [8]. Широкого поширення набули такі якісні характеристики економічної інформації, як: актуальність, надійність, зрозумілість, порівнянність, консистенція, нейтральність, суттєвість, своєчасність, верифікованість, консерватизм. Економічна інформація, яка відповідає вищенаведеним вимогам є основою для формування правильних та ефективних управлінських рішень, отже якісна економічна інформація є конкурентною перевагою суб'єкта господарювання.

Розглядаючи підприємство як економічну систему, а конкурентоспроможність як підсистему, тоді всі властиві економічній системі особливості притаманні й конкурентоспроможності: цілісність, емерджентність, динамічність, невизначеність щодо розвитку економічних процесів. На нашу думку, конкурентоспроможність підприємства слід розглядати як здатність підприємства займати стійку ринкову позицію за рахунок отримання економічних вигод як наслідок ефективнішого, ніж у конкурентів, використання ресурсів. Такий підхід можна пояснити наступним чином:

– якщо підприємство задовольняє потреби споживачів якісною продукцією за обґрунтованими цінами, то формується сталий попит на таку продукцію, отже підприємство надалі працює у своїй ринковій ніші;

– отримання економічних вигод є необхідним атрибутом продовження діяльності підприємства, оскільки нормальний прибуток є стимулом продовжувати здійснювати підприємницьку діяльність;

– ефективніше використання ресурсів надає змогу отримати значні конкурентні переваги, тому що, по-перше, використовуючи ефективно фінансові ресурси підприємство формує свою фінансову безпеку як здатність передбачити і уникнути фінансових загроз; по-друге, ефективне використання матеріальних ресурсів дозволяє знизити собівартість виробництва продукції, тим самим підвищуючи цінову конкурентоспроможність; по-третє, ефективне використання людських ресурсів дозволяє створювати високоякісний продукт як результат ефективного функціонування системи оплати і стимулювання праці. Крім того, вдале управління людським потенціалом підприємства дозволяє формувати інтелектуальні ресурси як основу для інноваційного розвитку підприємства;

– вища, ніж у конкурентів, ефективність використання інформаційних ресурсів надає низку переваг. По-перше, інформаційні ресурси у вигляді матеріальних засобів праці дозволяють значно скоротити тривалість процесів обробки інформації, що формуються як всередині підприємства, так і ззовні. Таким чином формується перевага у часі, який є найбільш цінним ресурсом. По-друге, якісні інформаційні ресурси дозволяють формувати адекватні висновки щодо змін середовища і формувати відповідну поведінку підприємства на ринку. По-третє, інформаційні ресурси і технології забезпечують ефективніше внутріфірмове координування діяльності.

Конкурентоспроможність є індикатором процесу конкуренції, який постійно відбувається між економічними суб'єктами в ринкових умовах. Оскільки конкуренція є процесом, що формується на основі змін як зовнішнього середовища, так і поведінки суб'єктів конкуренції, то кожен такий суб'єкт впливає тим чи іншим чином на конкуренцію. Тобто конкуренція є керованою системою, а суб'єкти конкуренції (менеджмент підприємств) – керуючою (див. рис. 1).

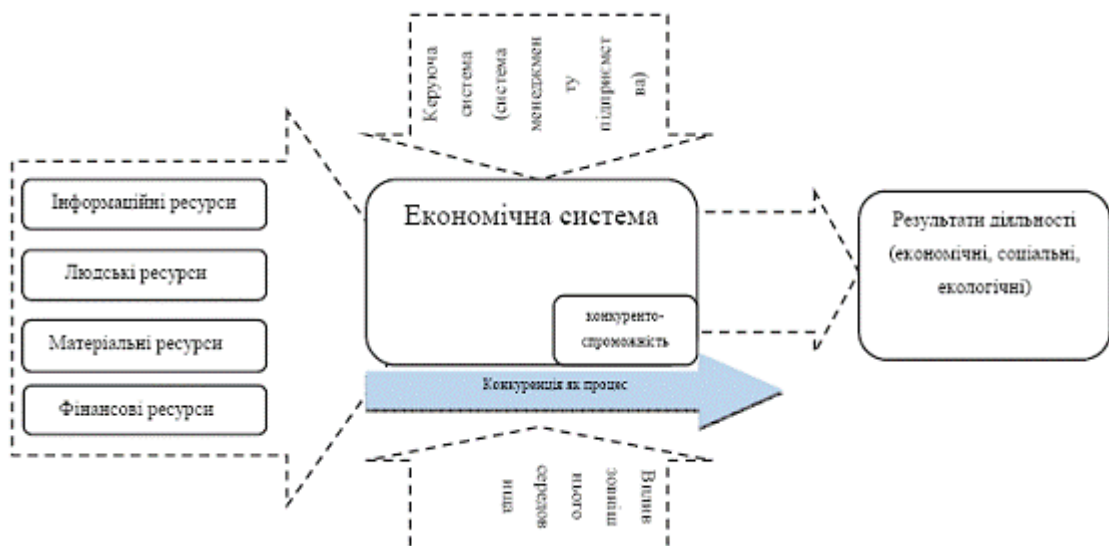

Рис. 1. Місце інформаційних ресурсів в середовищі функціонування економічної системи підприємства

Джерело: сформовано автором

Якщо конкуренція є керованим процесом, то інформаційні ресурси є одним із основних важелів впливу на даний процес через формування інтелектуального капіталу підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Рівень ефективності традиційних принципів і методів управління поступово знижується, оскільки донині система менеджменту підприємства не передбачала управління таким специфічним ресурсом, як знання та інформація. Все це зумовлює необхідність побудови нової парадигми управління аграрним підприємством, що базується на активному формуванні, використанні та управлінні інформаційними ресурсами з метою накопичення інтелектуального капіталу і, як наслідок, досягнення запланованих результатів у вигляді понаднормового прибутку, підвищення доданої вартості продукції, розширення ринкового сегмента, підвищення лояльності клієнтів тощо.

Таким чином, наявність вищої ніж у конкурентів, ефективності використання інформаційних ресурсів надає низку переваг. Такі ресурси можуть сформувати більшу величину інтелектуального капіталу, який, в свою чергу, забезпечить додаткові конкурентні переваги вищого рівня, підвищуючи тим самим рівень конкурентоспроможності підприємства.

Література.

1. Корнійчук А. М. Конвергенція розвитку систем аграрної освіти, науки та підприємництва як основа формування інтелектуального капіталу аграрних підприємств / Корнійчук А. М., Гончарук Т. В., Коломієць Т. В. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Вип. 14., Ч. 2. – С. 96–99.

2. Блюмин А. М. Мировые информационные ресурсы : Учебное пособие / А. М. Блюмин, Н. А. Феоктистов. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2010. – 296 с.

3. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

4. Пархоменко В. Д. Наукові і організаційні проблеми управління інформаційними ресурсами / В. Д. Пархоменко // Науково-технічна інформація. – 2007. – № 3. – С. 31–36.

5. Швець І. Б. Оценка эффективности информационных систем в управлении информационными ресурсами / И. Б. Швець, В. В. Буряк // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Економічна. – 2005. – Вип. 97. – С. 11–20.

6. Нетреба І. О. Теоретичні підходи до визначення категорії «інформаційний ресурс» / І. О. Нетреба // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – № 8 (161). – С. 70–73.

7. Чумаченко М.Г. Розвиток системи обліку на принципах інформатики і кібернетики / М.Г. Чумаченко, М.С. Пушкар // Удосконалення системи обліку, аналізу та аудиту як складової інформатизації суспільства: матеріали міжнар. міжвуз. наук.-практ. конф. (Тернопіль–Мукачево, 2004). – Тернопіль, 2004. – С. 5–11.

8. Qualitative characteristics of accounting information [Text]: FASB Statement of financial accounting concept №2. – Norwalk, CT: FASB Publishing, 1980. – 37 p.

References.

1. Korniychuk A. M., Honcharuk T. V., Kolomiets T. V (2015), “Konverhentsiya rozvytku system ahrarnoyi osvity, nauky ta pidpryyemnytstva yak osnova formuvannya intelektual'noho kapitalu ahrarnykh pidpryyemstv” [Convergence of development of systems of agrarian education, science and entrepreneurship as the basis for the formation of intellectual capital of agrarian enterprises], *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*. Vol 14, pp. 96–99.

2. Bliumyn A. M., Feoktystov N. A. “*Myrovye ynformatsyonnye resursy*” [Global Information Resource] : Uchebnoe posobye [Textbook], Moscow, Yzdatel'skotorhovaia korporatsyia «Dashkov y K» (Publishing and Trading Corporation “Dashkov i K”), 2010.
3. Lupenko Yu.O., Mesel-Veseliak V. Ia. “*Stratehichni napriamy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku*” [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020], Kyiv, NNTs “IAE”, 2012.
4. Parkhomenko V. D. (2007). “Naukovi i orhanizatsijni problemy upravlinnia informatsijnymy resursamy” [Scientific and organizational problems of resource management], *Naukovo-tekhnichna informatsiian* [Scientific and technical information], vol. 3, pp. 31–36.
5. Shvets Y. B., Buriak V. V. (2005). “Otsenka efektyvnosti ynformatsyonnykh system v upravleny ynformatsyonnykh resursamy” [Evaluating the effectiveness of information systems in the management of information resources], *Naukovi pratsi Donets'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Seriiia : Ekonomichna* [Scientific Papers of Donetsk National Technical University. Series: Economics], vol. 97, pp. 11–20.
6. Ntreba I. O. (2014). “Teoretychni pidkhody do vyznachennia katehorii «informatsijnij resurs»” [Theoretical approaches to the definition of the "information resource"], *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* [Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University], vol. 8 (161), pp. 70–73.
7. Chumachenko M. H., Pushkar M. S. (2014). “Rozvytok systemy obliku na pryntsyakh informatyky i kibernetiky” [Development of accounting principles in computer science and cybernetics], *Udoskonalennia systemy obliku, analizu ta audytu iak skladovoi informatyzatsii suspil'stva: materialy mizhnar. mizhvuz. nauk.-prakt. konf.* (Proceedings of the International Interuniversity Scientific Conference) (Ternopil–Mukachevo), pp. 5–11.
8. Qualitative characteristics of accounting information. FASB Statement of financial accounting concept No. 2. – Norwalk, CT: FASB Publishing, 1980.